

Vara kommun
Björn Ekendahl Haugland
Bjorn.ekendahlhaugland@vara.se

Vara kommuns miljöstrategi 2021–2030 och Aktivitetsplan till Miljöstrategi 2021–2030

Lännsstyrelsen i Västra Götaland yttrar sig över Vara kommuns miljöstrategi och tillhörande aktivitetsplan.

Sammanfattning och övergripande synpunkter

Lännsstyrelsen är positiv till de goda ambitioner som lyfts i miljöstrategin och dess tillhörande aktivitetsplan. Nedan följer Lännsstyrelsens viktigaste synpunkter att beakta i det fortsatta arbetet:

- Det är fördelaktigt att strategin inledningsvis tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen. I beskrivningen av fokusområdena och dess preciseringar, samt i aktivitetsplanen synliggörs dock inte kopplingen till Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen på samma sätt.
- Det är positivt att strategin bland annat tar sin utgångspunkt i det regionala åtgärdsprogrammet för miljö kvalitetsmålen – Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland.
- Strategin behöver uppdateras för att bättre stämma överens med aktivitetsplanen. Många aktiviteter har idag en god ambitionsnivå, men svag förankring i strategins preciseringar.
- Precisering om minskade utsläpp av växthusgaser bör uttryckas som en minskning av det totala utsläppet från den geografiska kommunen år 2030. Vidare bör miljöstrategin avspegla att Vara kommun är en del av den gemensamma klimatstrategin Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om.
- Beskrivningen av fokusområdet ”*En kommun som vårdar naturen och främjar biologisk mångfald*” liksom dess preciseringar behöver utvecklas. Det vore önskvärt med minst en precisering som hanterar frågan om hur kommunen på ett konkret sätt ska arbeta för att främja biologisk mångfald.
- Strategin behöver vidare tydliggöra kommunens roll inom fysisk planering för respektive fokusområde. Kommunen har en avgörande roll i den ordinarie myndighetsutövningen och ansvaret för den långsiktiga planeringen.

Synpunkter på förslag till Miljöstrategi 2021–2030 och aktivitetsplan till Miljöstrategi 2021–2023

Länsstyrelsens yttrande utgår från de kapitelrubriker som finns i strategin.

Fokusområden och preciseringar

Det är ett bra angreppssätt att kommunen har identifierat fokusområden som är viktiga för att driva miljö- och klimatarbetet framåt och att arbetet följs upp med hjälp av preciseringar och indikatorer för varje fokusområde. Det är också positivt att kommunen avser att integrera arbetet med miljöstrategin i den ordinarie verksamheten. Beskrivningarna av de tre fokusområdena är dock allmänt hållna, och vi saknar bilden över Vara kommuns förutsättningar och utmaningar, samt en beskrivning av kommunens roll och verktyg för att genomföra det miljöstrategiska arbetet.

Strategin skulle exempelvis kunna beskriva kommunens roll i den fysiska planeringen på ett tydligare sätt. I översiktsplanen finns möjlighet att beakta miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter av samhällsutvecklingen ur ett helhetsperspektiv. För att låta miljöstrategin påverka den översiktliga fysiska planeringen i kommunen på ett konkret sätt, kan kommunen använda miljöstrategin som ett underlag till den så kallade planeringsstrategin¹. Planeringsstrategin hjälper kommunen att arbeta aktivt med sin översiktsplanering och kan beskrivas som ”en plan för planen”.

Strategin skulle också med fördel kunna uppdateras för att bättre stämma överens med aktivitetsplanen. Många aktiviteter har idag en god ambitionsnivå, men svagare förankring i strategins preciseringar. Den svaga kopplingen mellan strategin och aktivitetsplanen skapar en risk att viktiga områden, som idag bara återfinns i aktivitetsplanen, försvinner i det långsiktiga arbetet.

Vidare är det positivt att Vara är medvetna om att miljö- och hållbarhetsarbetet kan tillkännage målkonflikter mellan olika samhällsmål och intressen. Länsstyrelsen vill påminna om att målkonflikter och hantering av dessa är ett område som kräver resurser, metoder och långsiktighet. Det är därför fördelaktigt för strategins genomförande om det finns en plan och beredskap för att förebygga intressekonflikter. Stöd för ett sådant arbete finns t.ex. i kapitel 1.6, Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030.²

¹ Varje kommun ska enligt 3 kap 23§ plan- och bygglagen ta fram en planeringsstrategi senast 24 månader efter ordinarie val. I planeringsstrategin ska kommunen bland annat ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen. Läs mer: [Planeringsstrategi – en del av den kontinuerliga översiktsplaneringen - PBL kunskapsbanken - Boverket](#)

² [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](#)

Agenda 2030

Det är positivt att strategin inledningsvis tar sin utgångspunkt i Agenda 2030. Däremot framgår det inte på vilket sätt arbetet med de globala hållbarhetsmålen har hanterats i formuleringen av strategins målsättningar och tillhörande aktivitetsplan. Exempelvis beskrivs inte någon lokal koppling till de sex nationella fokusområdena för 2018–2020, vilka presenteras inledningsvis. Det framgår inte heller om Vara kommun gjort någon analys av vilka mål inom Agenda 2030 som är mest angelägna för kommunen att arbeta med, vilket hade varit intressant. Stöd för ett sådan analys finns t.ex. i kapitel 3.2 Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030.²

Sveriges miljökvalitetsmål

Det är positivt att strategin bland annat tar sin utgångspunkt i det regionala åtgärdsprogrammet för miljökvalitetsmålen – Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland. Det nuvarande åtgärdsprogrammet sträcker sig till 2021 och en revidering av programmet pågår under året. Länsstyrelsen välkomnar att Vara kommun fortsätter delta i det regionala miljömålsarbetet genom nya åtaganden i det kommande programmet.

Avsnittet om Sveriges miljökvalitetsmål beskriver innebörden av generationsmålet, men vi anser att det saknas en beskrivning av hur kommunen arbetar för att bidra till miljökvalitetsmålen och hur miljöstrategin förhåller sig till dessa. Strategin skulle också kunna vara tydligare i sin beskrivning av kopplingen mellan Agenda 2030 och miljökvalitetsmålen, eftersom de motsvarar den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030.³

En fossilfri och energieffektiv kommun

Det är positivt att strategin beskriver vikten av att se på klimatpåverkan både ur ett geografiskt perspektiv och ett konsumtionsperspektiv. Vi anser dock att preciseringen om att minska utsläppen av växthusgaser med 80 procent till år 2030 inte bör mätas per invånare. Detta beror på att en målsättning om att minska utsläppen per invånare försvårar möjligheten att utläsa hur stor den totala utsläppsminskningen är, framförallt då en ökande befolkning kan få det att se ut som att utsläppen minskar. Vi föreslår därmed att klimatmålet uttrycks som en minskning av de totala utsläppen från den geografiska kommunen år 2030 och att uppföljningen gäller kommunens totala utsläpp.

I höst kommer det att lanseras en ny sida på SMHI:s Luftwebb, där det direkt går att få fram diagram på kommunal nivå, vilket kommer att underlätta uppföljningen av målet.

Vara kommun har antagit fem av de 20 klimatlöften som ingår i *Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om*, vilket är positivt. Vi hoppas att Vara vill fortsätta sitt engagemang i arbetet med kommunernas klimatlöften även under åren 2022–2023. Det vore en fördel om det framgår i miljöstrategin att Vara är undertecknare och delaktig i arbetet med klimatstrategin *Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om*.

³ Ett illustrativt exempel finns på sidan 37 i denna vägledning, [Vägledning för lokalt arbete med miljömål och Agenda 2030. \(lansstyrelsen.se\)](#)

Inom fokusområdet kan kommunens möjlighet att arbeta med fysisk planering lyftas på ett tydligare sätt, exempelvis möjligheten att vid lokalisering av ny bebyggelse minimera transportbehoven. Genom att arbeta med andra mobilitetsmetoder som kollektivtrafik och samhällsplanering som bygger på närhet mellan hem, skola, arbete och fritid går det att minska bilberoendet. Det är även möjligt att styra mobilitetsåtgärder i detaljplan, bygglov och exploateringsavtal. Om bebyggelsestruktur och gaturum utformas med närhet, säkerhet, tillgänglighet och trygghet i fokus, minskar klimatpåverkan då barn kan gå och cykla och färre behöver skjutas i bil. Aktiva transporter ger en bättre folkhälsa genom rörelse i vardagen. En tryggare och mer tillgänglig offentlig miljö gynnar alla grupper i samhället.

För landsbygden råder andra förutsättningar avseende mobilitetsfrågan och här kommer övergången till fossilfria transporter innebära ett behov av elektrifiering och byte till förnybara drivmedel. Här kan även pendelparkeringar runt viktiga knutpunkter för kollektivtrafiken vara viktigt att planera för. Ökad andel cykel vid korta resor kan dock fortfarande uppnås runt mindre orter, speciellt om insatser görs för säkrare cykelstråk.

Inom planering behöver barns behov av resor och förflyttning få en större tyngd i och med att barnkonventionen blev lag 2020. Länsstyrelsen har uppmärksammat att det på flera platser i länet går en regional väg går förbi en kommunal skola, vilket kan innebära att det inte är trafiksäkert för barnen att ta sig till skolan på egen hand. När barn och ungas behov tillgodoses i den byggda miljön, påverkas flera miljö kvalitetsmål positivt. Flera studier visar exempelvis på den positiva korrelationen mellan vistelse i skog och mark och barnens mentala och fysiska utveckling⁴.

När det gäller preciseringen som rör utvecklingen av infrastruktur för förnybara drivmedel och elfordon saknas en tydlig målsättning. Vi föreslår att preciseringen kompletteras med en målsättning om att den genomsnittliga körsträckan med personbil fortsatt ska minska jämfört med 2018. Det skulle innebära en mer ambitiös inriktning. Vi vet att omställningen av transporterna behöver uppnås både med hjälp av ny teknik och av satsningar som möjliggör ett mer transporteffektivt resande. Indikatorn *andel miljöbilar* finns på flera ställen, vi vill därför fästa er uppmärksamhet på att miljöbilsklassificering inte används längre i och med införandet av bonus-malus den 1 juli 2018.

De aktiviteter på fokusområdet *”En fossilfri och energieffektiv kommun”* som handlar om kompetensutveckling och utbildning om hållbar utveckling kan med fördel ta sin utgångspunkt i Agenda 2030. Här finns också mycket redan framtaget material till de målgrupper som aktiviteterna nämner, så som skolor och gymnasier.⁵

⁴ Se vidare: [Gestaltad trafikmiljö ur barnperspektivet \(lansstyrelsen.se\)](#). Detta kunskapsunderlag bör få betydelse i arbetet med regionala infrastrukturplanen 2022–2033/37.

⁵ Se tex [Globala målen för hållbar utveckling - Svenska FN-förbundet](#) samt [Arbetsmaterial - Svenska FN-förbundet](#).

En cirkulär och resurseffektiv kommun

I omställningen till en cirkulär ekonomi har kommuner en viktig roll i det avfallsförebyggande arbetet, vilket miljöstrategin och preciseringarna avspeglar. Beskrivningen av fokusområdet kan dock utvecklas med en tydligare utgångspunkt i Vara kommuns förutsättningar och utmaningar. Omställningen till en cirkulär ekonomi har på senare tid fått mer betydelse som ett verktyg för att minska resursanvändningen och har potential att bidra till flera av de globala målen inom Agenda 2030.

För att koppla an till vikten av att arbeta med de konsumtionsbaserade utsläppen i fokusområdet ”*en fossilfri och energieffektiv kommun*” skulle strategin även kunna lyfta övriga konsumtionsfrågor och kommunens roll för att främja en cirkulär ekonomi ur andra aspekter, exempelvis att möjliggöra för invånare att hyra, dela och låna, eller att undersöka möjligheterna att arbeta med kommunens inköp. I aktivitetsplanen finns några aktiviteter av den sorten, som att öka återbruk av kommunala möbler och inventarier. Detta fångas dock inte upp i någon av strategins preciseringar, vilket hade varit bra för att förankra kommunens långsiktiga arbete frågor som rör hållbar konsumtion. Även Varas betydelse som jordbrukskommun är en stor möjlighet för en cirkulär och resurseffektiv kommun. Rollen och förutsättningarna som jordbrukskommun borde lyftas upp tydligare i strategin och det finns i detta tydliga kopplingar till exempelvis livsmedelsstrategins målsättningar.

Strategin lyfter ingen precisering som behandlar byggnation av bostäder och lokaler. Vid uppförande av nya byggnader vore det bra om kommunen tänker på byggnadens hela livscykel och vilken klimatpåverkan den har. Både konstruktionsmaterial och installationer kan väljas utifrån ett cirkulärt och resurseffektivt perspektiv. Det finns idag exempelvis bra metoder för återbruk av byggmaterial istället för nyproducerat material. Val av installationer har en stor klimatpåverkan för byggnader och här är det viktigt att välja produkter med låg klimatpåverkan och även här återbruka när möjligt.

Regeringen planerar att införa krav på klimatdeklaration vid uppförande av nya byggnader. Det innebär att byggherrar ska redovisa vilken klimatpåverkan en ny byggnad har. Lagen om klimatdeklaration för nya byggnader planeras träda i kraft den 1 januari 2022. Syftet är att minska klimatpåverkan från byggskedet. Det betyder att nya byggnader som uppförs där bygglov söks från och med det datumet berörs. Denna faktor skulle kommunen också kunna belysa då den påverkar alla nya byggnader som kommunen bygger i egen regi.

Genom att planera byggnader utifrån ett flexibelt perspektiv kan man minska behovet av rivning eller stora ombyggnationer vilket kommunen måste ha med sig i ett tidigt planeringsskede. Likaså hänger detta ihop med den fysiska planering där kommunen behöver tänka på var de planerar sina nya byggnader.

En kommun som vårdar naturen och främjar biologisk mångfald

Vara är både till ytan och per capita en av Sveriges största jordbrukskommuner, vilket strategin bör avspegla på ett tydligare sätt. Som exempel skulle beskrivningen av fokusområdet samt efterföljande preciseringar och aktiviteter på ett tydligare sätt ta avstamp i de möjligheter och avvägningar som behöver göras kring frågor som rör exempelvis livsmedelsproduktion, biologisk mångfald och vattenkvalitetsaspekter. Vi noterar att de preciseringar som

presenteras på fokusområdet inte är mätbara i samma grad som övriga preciseringar i strategin. Detta kan medföra svårigheter för uppföljbarheten.

Fokusområdet har idag stort fokus på kemikalier och dess negativa effekter, med tyngdpunkt på människors hälsa. Länsstyrelsen saknar i sammanhanget ett lika väl fört resonemang som berör de gröna frågorna. Exempel på sådana frågor är skog och odlingslandskap samt hur kommunen planerar att långsiktigt arbeta med gröna frågor. Länsstyrelsens upplevelse är att fokusområdet och dess preciseringar behöver utvecklas om det ska bidra till att vårda naturen och främja biologisk mångfald.

Länsstyrelsen anser även att strategin kan ta ett tydligare ställningstagande gällande mänsklighetens påverkan på jordens ekosystem och livsmiljöer. Att hänvisa till att *"Studier pekar på att mänskligheten påverkar jordens ekosystem och livsmiljöer"* är vagt i sammanhanget då det råder konsensus inom forskarkåren att mänsklig aktivitet är den enskilt största anledningen till den artutrotning som sker idag.

Det är positivt att Vara i inledningen av avsnittet påtalar att hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster bör ingå i samhällsplaneringen. Länsstyrelsen anser att den skrivningen kan skärpas från "bör" till "ska" samt att en precisering läggs till om hur kommunen ska arbeta för att säkerställa att hänsyn till biologisk mångfald och ekosystemtjänster tas i samhällsplaneringsprocesserna.

Strategin kan med fördel tydligare koppla samman frågor om biologisk mångfald, ekosystemtjänster, resiliens och klimatanpassning. Idag finns endast en relativt vag formulering om att biologisk mångfald är en försäkring inför framtida behov. Aktivitetsplanen hanterar klimatanpassningsfrågan på ett positivt sätt, en ambition som tydligare kan avspeglas i strategin. Stöd för arbetet finns till exempel i Länsstyrelsens handlingsplan för klimatanpassning.⁶

Det är positivt att kommunen i aktivitetsplanen har ambitioner att ta fram nya underlag som hanterar den långsiktiga förvaltningen av vatten, natur och odlingsmiljöer, så som naturvårdsprogram, riktlinjer för gröna miljöer och ytor för pollinerare m.fl. För att säkerställa en långsiktig förankring av dessa frågor skulle de även behöva finnas med som målsättningar i strategin.

Det är en god ambition att utsläppen av skadliga ämnen till luft ska minska. Särskilt viktiga ämnen som kväveoxider och partiklar tas upp. Vi delar kommunens beskrivning att transporterna och vedeldningen är viktiga åtgärdsområden. Vi föreslår dock att uppföljningen av dessa utsläpp ändras. I likhet med det som beskrivs ovan för växthusgaser är indikatorer som mäter utsläpp per invånare inte en relevant måttstock på hur arbetet med att minska utsläppen fortlöper. Istället rekommenderar vi att följa upp de totala utsläppen av skadliga ämnen till luft. Även utsläppen av luftföroreningar blir enklare på kommunal nivå när SMHI lanserar sin nya sida för utsläpp på Luftwebb.

På några ställen anges att byte till fossilfria fordon påverkar luftkvaliteten positivt. Det gäller för elfordon, även om det fortsatt kommer att uppstå slitagepartiklar från däck och vägbana. För fossilfria drivmedel som flytande biodrivmedel eller biogas

⁶ [Handlingsplan klimatanpassning 2021–2024 | Länsstyrelsen Västra Götaland \(lansstyrelsen.se\)](https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/handlingsplan-klimatanpassning-2021-2024)

gäller fortsatt att det blir utsläpp av kväveoxider och partiklar i samma omfattning som för bensin och diesel.

Avsnitten om vatten är bra beskrivna och det är positivt att aktiviteterna med koppling till vatten har ett stort fokus på övergödningsproblematiken. Stycket om dagvatten, där vikten av långsiktig planering lyfts fram är också positivt. Det är också bra att arbetet för att nå upp till miljö kvalitetsnormerna för vatten beskrivs. Vi ser också gärna att kommunen skulle beskriva hur man på ett övergripande plan arbetar med åtgärder från Vattenmyndighetens åtgärdsprogram för vatten.

De som medverkat i beslutet

Detta yttrande har beslutats av miljöskyddsavdelningens chef Monique Wannding, efter föredragning av handläggaren Lina Hadartz. I den slutliga handläggningen har även Sandra Brantebäck deltagit.

I den övriga handläggningen medverkade representanter från naturavdelningen, landsbygdsavdelningen, vattenavdelningen, samhällsavdelningen och miljöskyddsavdelningen.

Monique Wannding

Lina Hadartz

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/data-skydd.